

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Italianistika

Bakalářská práce

Radek Zíka

Minulé časy v Ecově románu *Jméno růže* a jejich protějšky v anglickém překladu *The name of the rose*

Past tenses in Eco's novel *Il nome della rosa* and their
counterparts in the English translation *The Name of the Rose*

Vedoucí práce: prof. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.

Bakalářská práce

Praha, 2024

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval prof. Mgr. Pavlu Štichauerovi, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce a veškerou pomoc, kterou mi dopřál. Zároveň velké díky patří i mé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia, a Mgr. Daniele Vrecionové za konzultace a cenné rady během tvorby bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 02.07. 2024

Radek Zíka

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je analýza systému minulých časů v italštině ve srovnání s angličtinou, a to na menším vymezeném vzorku dat, který bude představovat italská a anglická verze románu Umberta Eca *Il nome della Rosa* a *The name of the Rose*. Konkrétní data jsou získána z paralelního korpusu InterCorp, konkrétně z verze `intercorp_v13ud_it`, jež je značkována pomocí *Universal Dependencies*. Jádrem práce je detailní srovnání užití minulých indikativních časů, od prostého *passata prossima* až po plusquamperfekta, a následná analýza korespondencí a nekorespondencí mezi například předminulými časy v italštině a angličtině. V teoretické rovině je též řešena netriviální otázka zásadního rozdílu mez oběma jazyky v rovině slovesného modu.

Klíčová slova

Minulé časy, Umberto Eco, Jméno růže, Paralelní korpus, InterCorp

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to analyse the past tense system in Italian in comparison with English, using a small delimited sample of data, which will be the Italian and English versions of Umberto Eco's novels *Il nome della rosa* and *The name of the Rose*. The specific data is obtained from the parallel corpus InterCorp, specifically from the version `intercorp_v13ud_it`, which is tagged with Universal Dependencies. The core of the thesis is a detailed comparison of the use of past indicative tenses, from simple *passato prossimo* to plusquamperfect, and a subsequent analysis of correspondences and non-correspondences between, for example, past tenses in Italian and English. The theoretical level also addresses the non-trivial question of the fundamental difference between the two languages at the level of verb modality.

Keywords

Past Times, Umberto Eco, Name of the Rose, Parallel Corpus, InterCorp

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Anglické minulé časy	10
2.1 <i>Past simple</i>	10
2.2 <i>Past perfect</i>	12
2.3 <i>Present perfect</i>	12
2.4 <i>Past continuous</i>	13
2.5 <i>Past perfect continuous</i>	14
2.6 <i>Present perfect continuous</i>	15
3. Italské minulé časy	16
3.1 <i>Passato prossimo</i>	17
3.2 <i>Imperfetto</i>	17
3.3 <i>Trapassato prossimo</i>	19
3.4 <i>Passato remoto</i>	21
3.5 <i>Trapassato remoto</i>	22
4. Paralelní korpus InterCorp	23
5. Překlady <i>passata prossima</i>	25
5.1 <i>Past simple</i>	25
5.2 <i>Present perfect</i>	26
5.3 Překlad anomálií.....	27
5.3.1 <i>Present simple</i>	27
5.3.2 Nepřeloženo	28
6. Překlady <i>trapassata prossima</i>	29
6.1 <i>Past Perfect</i>	30
6.2 <i>Past simple</i>	30
6.3 Překlad anomálií.....	31

6.3.1	<i>Past perfect continuous</i>	31
6.3.2	<i>Past continuous</i>	32
6.3.3	Nepřeloženo	32
7.	Překlady <i>imperfetta</i>	34
7.1	<i>Past simple</i>	35
7.2	<i>Past continuous</i>	36
7.3	Modální slovesa.....	36
7.4	Překlad anomálií.....	37
7.4.1	<i>Past perfect</i>	37
7.4.2	Přítomné participium.....	38
7.4.3	Minulé participium.....	39
7.4.4	<i>Present simple</i>	40
7.4.5	Infinitiv	41
7.4.6	Nepřeloženo	41
8.	Překlady <i>passata remota</i>	43
8.1	<i>Past simple</i>	44
8.2	Překlad anomálií.....	45
8.2.1	<i>Present simple</i>	45
8.2.2	Gerundium.....	46
8.2.3	Nepřeloženo	47
9.	Závěr.....	49
	Resumé	51
	Riassunto	52
	Summary.....	53
	Zdroje	54

1. Úvod

Cílem této bakalářské práce je porovnání anglických a italských minulých časů. K tomuto porovnání bude nezbytné užití metodologie korpusové lingvistiky a jako vzor jednotlivých jazyků bude použit oblíbený román Umberta Eca Jméno růže, v italském originálu *Il nome della rosa*, v anglickém pak *The name of the rose*. Konkrétní data budou získána z paralelního korpusu InterCorp, konkrétně z verze *intercorp_v13ud_it*.

Navzdory faktu, že anglický jazyk patří do rodiny germánských jazyků a italský jazyk oproti tomu do rodiny románských jazyků, tudíž jazykové paralely mezi těmito jazyky jsou spíše výjimečností než pravidlem, si můžeme všimnout, že některé minulé časy v italštině jsou do angličtiny překládané pomocí určitých minulých časů. Tato bakalářská práce se pokusí najít právě tyto paralely.

Vzhledem ke komplexnosti systému italských minulých časů, ve kterém se formy minulého času objevují v indikativu, konjunktivu, kondicionálu, infinitivu, participia a gerundia se tato bakalářská práce bude zabývat pouze formami minulého času ve slovesném způsobu indikativu. Přestože mezi minulé indikativní slovesné formy v italštině patří i *trapassato remoto*, tato bakalářská práce se tímto časem zabývat nebude, z důvodu nedostatečného počtu výskytů ve zmíněném románu, a zejména proto, že užívání tohoto slovesného tvaru je v současné psané italštině na ústupu.

Na začátku této bakalářské práce budou představeny všechny anglické minulé časy. Bude uvedena jejich tvorba, popis základního užívání a v neposlední řadě bude uvedeno několik jejich reprezentativních příkladů. Následovat bude představení zkoumaných italských minulých časů, jejich tvorba, užívání a stejně jako u anglických minulých časů budou představeny i praktické příklady. U anglických časů budou mimo jiné představeny i dva časy, které jsou z pohledu anglické gramatiky považovány za přítomné, nicméně v praxi odkazují spíše na minulý děj. Těmito časy jsou *present perfect* a *present perfect continuous*.

Poté představíme korpusovou lingvistiku. Uvedeme si její funkce a způsoby využívání. Ve zkratce si představíme také projekt InterCorp a seznámíme se s pokročilými dotazy, které byly využity v průběhu výzkumu.

Jádrem práce bude detailní popsání výzkumu a výsledků kterých bylo dosaženo. Výzkum bude prováděn na deseti nejčastěji používaných slovesech v italštině. Těmito slovesy jsou: *essere* – být, *avere* – mít, *fare* – dělat, *andare* – jít, *dire* – říct, *potere* – moci, *volere* – chtít,

dovere – muset, *sapere* – vědět, *vedere* – vidět. Tato slovesa budou v průběhu výzkumu vyhledána v paralelním korpusu *intercorp_v13ud_it* a pomocí zarovnaného korpusu *intercorp_v13ud_en* bude nalezen jejich anglický překlad. Tato data budou zpracována tak, abychom mohli vyhodnotit nejčastější formy překladu těchto sloves v minulých časech. Zároveň budou představené méně časté překlady, u kterých se pokusíme najít zdůvodnění samotného překladu. V závěru budou shrnuty výsledky, kterých bylo dosaženo.

2. Anglické minulé časy

V této kapitole popíšeme systém anglických minulých časů. Tento systém je odlišný od českého i italského. Základní minulé časy jsou *past simple*, *past perfect* a *present perfect*.

„Pro vyjadřování dějů minulých má angličtina tři prosté časy, préteritum, perfektum a plusquamperfektum. (...) Anglické minulé časy se liší podle toho, na jakou časovou sféru odkazují. Préteritum a perfektum odkazují na minulou dobu předcházející před přítomností, plusquamperfektum odkazuje na minulou dobu předcházející před bližší dobou minulou.“ (Dušková, 2012, s. 220)

Může se zdát, že *past simple* a *present perfect* mají stejnou funkci a jejich užití je koherentní. Oba tyto časy však odkazují na trochu jiný děj. Jejich rozdělení nemusí být pro každého zřejmé, a tudíž i jejich používání může tvořit spoustu problémů.

„Kontextově nezávislý význam préterita a perfekta se liší charakterem minulé doby, na kterou odkazují, a vztahem k přítomnosti. Préteritum odkazuje na určitou dobu minulou, tj. vyjadřuje děj nespojený s přítomností nebo u něhož spojení s přítomností není relevantní. Perfektum vyjadřuje minulý děj, který se odehrával v neurčité, nespecifikované minulosti, neoddělené od přítomnosti ostrou hranicí, a který je z hlediska přítomnosti relevantní (např. nějakým svým následkem); rysem perfekta je tedy spojitost s přítomností.“ (Dušková, 2012, s. 221).

Zatímco čeština disponuje modifikacemi vidovými, tak anglický jazyk potřebu těchto modifikací kompenzuje systémem průběhových časů. Každý ze zmíněných minulých časů má v angličtině i svou průběhovou verzi. Tyto průběhové verze časů nám popisují, co se dělo na pozadí vyprávěného děje. Všem těmto časům se budeme detailněji věnovat v teoretické části.

2.1 *Past simple*

Past simple neboli minulý čas prostý je základní minulý čas, který se v anglickém jazyce používá. Tento čas nám vyjadřuje jasně definovaný děj ukončený v minulosti. Používáme ho také při vyjadřování stavů nebo událostí v minulosti opakovaných.

„Tvoří se pomocí pravidelných a nepravidelných sloves. Pravidelná slovesa mají préteritální koncovku *-ed*, nepravidelná slovesa mají v préteritu zvláštní tvar např. *write* → *wrote*.“ (Dušková, 2012, s. 215)

Tvary jak pravidelných, tak nepravidelných sloves mají stejné morfosyntaktické paradigma, nehledě na osobu nebo číslo podmětu ve větě v níž se sloveso vyskytuje viz.: osoba první jednotného čísla, osoba třetí jednotného čísla, osoba první množného čísla.

- *I worked.* [Já pracoval].
- *He worked.* [On pracoval.]
- *We worked.* [My pracovali.]

- *I wrote a letter.* [Já napsal dopis.]
- *He wrote a letter.* [On napsal dopis.]
- *We wrote a letter.* [My napsali dopis.]

Zápor se tvoří pomocí minulého tvaru pomocného slovesa *do*, tudíž *did*, samotného vyjádření záporu pomocí záporné částice *not* za pomocným slovesem a infinitivu lexikálního slovesa.

- *I did not listen.* [Neposlouchal jsem.]
- *He did not listen.* [On neposlouchal.]
- *We did not listen.* [My neposlouchali.]

U záporných vět se můžeme setkat i se staženými tvary, při kterých dochází k redukci z *did not* → *didn't*.

- *I didn't listen.* [Neposlouchal jsem.]
- *He didn't listen.* [On neposlouchal.]
- *We didn't listen.* [My neposlouchali.]

Otázka se tvoří pomocí inverze podmětu a préteritálního tvaru pomocného slovesa *did*, po kterém následuje infinitiv lexikálního slovesa.

- *Did I listen?* [Poslouchal jsem?]
- *Did you listen?* [Poslouchal jsi?]
- *Did we listen?* [Poslouchali jsme?]

2.2 *Past perfect*

Předminulý čas prostý je jedním ze složitějších minulých časů v angličtině. Vyjadřuje děj minulý, který se stal před jiným minulým dějem a používá se převážně ve vedlejších větách.

Tvoří se pomocí préteritálního tvaru pomocného slovesa *have*, tedy *had*, za podmětem a následuje ho minulé příčestí lexikálního slovesa.

- *I had worked.* [Já pracoval.]
- *He had written.* [On napsal.]
- *We had eaten.* [Jedli jsme]

Zápor se tvoří obdobně jako u minulého času prostého, přidáním záporné částice *not* za pomocné sloveso *had*. Stejně jako u všech ostatních časů se můžeme setkat s redukcí *had not* → *hadn't*.

- *I had not worked.* [Já jsem nepracoval.]
- *He had not written.* [On nenapsal.]
- *We had not eaten.* [My jsme nejedli.]

Tázací tvar vzniká inverzí pomocného slovesa *had* před podmět ve větě následující lexikálního slovesa v tvaru příčestí minulého.

- *Had you worked?* [Pracoval jsi?]
- *Had he written?* [On psal?]
- *Had we eaten?* [Jedli jsem?]

2.3 *Present perfect*

Present perfect, neboli předpřítomný čas, nemá český ekvivalent a do češtiny se překládá pomocí jak minulého tak přítomného času, záleží na okolnostech. Vyjadřuje děj, který se stal v minulosti a jeho následky zasahují do přítomnosti. Nejčastěji se jedná o dosažené zkušenosti. Pro tento čas jsou velmi typická slova *never*, *ever*, *yet*, *already*, *recently* a *since* která zdůrazňují, že se jedná o děj minulý. Nicméně jejich přítomnost není podmínkou pro tvoření tohoto času.

„Prosté perfektum se skládá z přítomných tvarů pomocného slovesa *have* a minulého příčestí lexikálního slovesa. Minulé příčestí pravidelných sloves má sufix *-ed*, minulé příčestí nepravidelných sloves má zvláštní tvar.“ (Dušková, 2012, s.221)

U třetí osoby singuláru se pomocné sloveso *have* mění na *has*.

- *I have become a teacher.* [Já jsem se stal učitelem.]
- *He has already seen this movie.* [On už viděl tento film.]
- *We have been in the Germany twice.* [My jsem byli v Německu dvakrát.]

Zápor se tvoří přidáním záporné částice *not* za pomocné sloveso. I u tohoto času se můžeme setkat s redukcí *have not* → *haven't*

- *I have not become a teacher.* [Já jsem se nestal učitelem.]
- *He has not seen this movie yet.* [On ještě neviděl tento film.]
- *We have not never been in the Germany.* [My jsme nikdy nebyli v německu.]

Tázací tvar se tvoří přesunutím pomocného slovesa *have* před podmět ve větě.

- *Have you ever ridden a car?* [Řídil jsi někdy automobil?]
- *Has he ever eaten sushi?* [Jedl on někdy sushi?]
- *Have they ever traveled to Germany?* [Cestovali oni někdy do německa?]

2.4 Past continuous

Minulý čas průběhový zdůrazňuje trvání děje nebo jeho probíhání v minulosti. Často se s ním lze setkat ve složených větách.

„Vedle systému prostých temporálních tvarů slovesných má angličtina paralelní systém průběhových tvarů slovesných. Průběhové tvary se skládají z pomocného slovesa *be* v příslušné temporální formě a přítomného přičestí lexikálního slovesa.“ (Dušková, 2012, s. 217)

Tvoří se pomocí minulého přičestí pomocného slovesa *be*, tedy *was* nebo *were*, za podmětem věty a lexikálního slovesa s koncovkou *-ing*.

- *I was working.* [Já jsem pracoval.]
- *You were working.* [On pracoval.]
- *We were working.* [My jsme pracovali.]

Zápor se tvoří přidáním částice *not* za pomocné sloveso *was*.

- *I was not working.* [Já jsem nepracoval.]
- *You were not working.* [Ty jsi nepracoval.]
- *We were not working.* [My jsme nepracovali.]

Tázací tvar utvoříme přemístěním pomocného slovesa před podmět ve větě.

- *Was I working?* [Já jsem pracoval?]

- *Were you working?* [Ty jsi pracoval?]
- *Were we working?* [My jsme pracovali?]

2.5 *Past perfect continuous*

Předminulý čas průběhový se obecně využívá v souvětích, kdy vyjadřuje děj, který začal před jiným minulým dějem a svým konáním do tohoto děje zasahuje. Vyjadřuje tedy děj, který v danou chvíli v minulosti už probíhal nebo děj, který vedl k nějakému stavu v minulosti.

Tvoří se pomocí minulého příčestí pomocného slovesa *have*→*had*, minulého participia pomocného slovesa *be*→*been* a lexikálního slovesa s koncovkou *-ing*.

- *I had been thinking about you, before you came here.* [Myslel jsem na tebe, než jsi sem přišel.]
- *He was tired because he had been working for six hours.* [Byl unavený, protože pracoval šest hodin.]
- *When he arrived, we had been watching TV.* [Když přijel, dívali jsme se na televizi.]

Zápor se tvoří přidáním pomocné částice *not* za pomocné sloveso *had*.

- *I had not been thinking about you, before you came here.* [Než jsi sem přišel, nemyslel jsem na tebe.]
- *He was not tired because he had not been working for six hours.* [Nebyl unavený, protože nepracoval šest hodin.]
- *When he arrived, we had not been watching TV.* [Když přijel, nedívali jsme se na televizi.]

Tázací tvar se tvoří tradičně přemístěním pomocného slovesa *had* před podmět ve větě.

- *How long had you been thinking about me before I came?* [Jak dlouho jsi na mě myslel, než jsem přišla?]
- *For how long had he been working before got tired?* [Jak dlouho pracoval, než se unavil?]
- *Had they been watching TV when he arrived?* [Dívali se na televizi, když přišel?]

2.6 Present perfect continuous

Podobně jako předminulý čas průběhový tak i předpřítomný čas průběhový vyjadřuje děj, který předcházela jinému ději. Na rozdíl od předminulého času průběhového tento čas však předchází ději přítomnému a vyjadřuje činnost nebo děj, který vedl k faktu v přítomnosti.

Tvoří se prostřednictvím pomocného slovesa *have*, ve třetí osobě singuláru *has*, které následuje minulé participium od slovesa *to be*, tedy *been* a lexikálního slovesa s koncovkou *-ing*.

- *She has been studying for her exams all week.* [Celý týden se učila na zkoušky.]
- *We have been waiting for the bus for over an hour.* [Na autobus čekáme už více než hodinu.]
- *I have been reading that book you have recommended to me.* [Četla jsem tu knihu, kterou jste mi doporučil.]

Zápor se tvoří přidáním záporné částice *not* za pomocné sloveso *have/has*.

- *She has not been studying for her exams all week.* [Celý týden se neučila na zkoušky.]
- *We have not been waiting for the bus for over an hour.* [Na autobus nečekáme už více než hodinu.]
- *I have not been reading that book you have recommended to me.* [Knihu, kterou jste mi doporučil, jsem nečetl.]

Otázka se vytvoří přesunutím pomocného slovesa *have* před podmět věty.

- *What has she been doing all week?* [Co dělala celý týden?]
- *How long have you been waiting for the bus?* [Jak dlouho jsi čekal na autobus?]
- *What have you been reading recently?* [Co jsi v poslední době četl?]

3. Italské minulé časy

Systém indikativních minulých časů v italštině se liší od systému anglických minulých časů. Italština využívá několik modů pro vyjádření minulosti. Mezi základní patří *perfetto composto* a *perfetto semplice*, tyto časy jsou ale spíše známé jako *passato prossimo* a *passato remoto*.

„Mezi těmito časy není ani tak důležitá časová vzdálenost od okamžiku vyslovení, jako spíše to, jestli účinky události v okamžiku vyslovení stále přetrvávají nebo jsou pro mluvčího nějakým způsobem relevantní.“ (Slavi– Vaneli, 2004, s. 114, přeloženo autorem bakalářské práce)¹

„Na většině italského území je v současném hovorovém jazyce daleko frekventovanější *passato prossimo* než *passato remoto* pro svůj bezprostřednější vztah k přítomnosti a výrazovou živost. (...) V mluveném jazyce se užívá dnes *passato remoto* jen v jižní Itálii, a to i pro děje, kde by podle gramatických pravidel mělo být *passato prossimo*.“ (Hamplová, 2004, s. 186).

Podobně jako angličtina i italština má k těmto dvěma minulým časům tvary plusquamperfekta. Těmito časy jsou *trapassato prossimo* a *trapassato remoto*, který vyjadřují děj předcházející ději dříve zmíněnému.

„*Trapassato remoto* má nyní velmi vzácné a omezené použití ve vysokých registrech psaného jazyka. V běžném použití je *trapassato remoto* často nahrazeno *trapassatem proximem*“ (Treccani [online], 2012 [cit. 2024-07-03])²

V neposlední řadě má italština ještě jeden indikativní minulý čas, a tím je imperfektum. Tento čas nemá svůj ekvivalent v anglickém, ani v českém jazyce. Společně s *passatem remotem* se jedná o prostý čas, který ke své konjugaci využívá rozdílné sufixy. Jedná se o poměrně komplexní čas, který vyjadřuje větší množství minulých dějů, jako jsou například

¹ Originální text: „*Qui l'importante non è tanto la distanza temporale dell'evento rispetto al momento dell'enunciazione, quanto che gli effetti dell'evento persistano ancora, o siano in qualche modo rilevanti per il parlante, al momento dell'enunciazione.*“

² Treccani [online], 2012 [cit. 2024-07-03], Dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/indicativo-trapassato-remoto_%28La-grammatica-italiana%29/

minulé děje časově neohraničené, opakující se děje, více dějů najednou probíhajících a mnoho dalších.

3.1 *Passato prossimo*

Passato prossimo neboli složené perfektum je základní minulý čas, který se používá pro vyjádření děje uskutečněného v nedávné době nebo pro vyjádření časového období, které stále ještě trvá. Může se také použít pro vyjádření minulého děje, jehož následky trvají do přítomnosti.

„Složené perfektum (...) se tvoří pomocí přítomného času příslušného pomocného slovesa a přičestí minulého slovesa lexikálního.“ (Hamplová, 2004, s. 178)

- *Io sono arrivato a casa mia.* [Přijel jsem domů.]
- *Lui ha fatto il suo lavoro.* [Odvedl svou práci.]
- *Noi abbiamo giocato con le carte.* [Hráli jsme s kartami.]

Tázací tvar se tvoří se podobně jako v angličtině inverzí příslušného pomocného slovesa před podmět ve větě. Přičestí minulé lexikálního slovesa se zachovává.

- *Hai fatto il tuo lavoro?* [Odvedl jsi svou práci?]
- *Sono arrivati tardi?* [Přijeli pozdě?]
- *Hanno giocato con le carte?* [Hráli s kartami?]

Zápor se tvoří zápornou částicí *non*. Narozdíl od anglického jazyka, který dává zápornou částici za pomocné sloveso, v italském jazyce se záporná částice dává před pomocné sloveso.

- *Non mi è mai piaciuto quel romanzo.* [Nikdy se mi ten román nelíbil.]
- *Non ha mai visto Praga.* [Nikdy neviděl Prahu.]
- *Stasera non è arrivato nessuno.* [Dnes večer nikdo nepřijel.]

3.2 *Imperfetto*

Imperfektum je poměrně komplexní způsob vyjádření italské minulosti, neboť vyjadřuje několik druhů minulého děje. Příklady, které nacházíme v *Mluvnici italštiny* (Hamplová, 2004, s. 188), uvádějí užití imperfekta u minulého děje časově neohraničeného (1), dále pak u popisu vlastností, okolností a stavů v minulosti (2). Imperfektum se užívá také v případě opakujícího se děje (3), dvou nebo více probíhajících dějů najednou (4), v nepřímé řeči (5) a používá se také u neuskutečněného děje v minulosti (6). V neposlední řadě se s tímto časovým vyjádřením

můžeme setkat také u zdvořilé žádosti nebo dotazu (7), u děje, který probíhal, když nastal jiný děj minulý (8) a může nahrazovat minulý kondicionál nebo konjunktiv předminulého času (9). Poslední zmíněný užití však není gramaticky správné a náleží především nespisovnému jazyku, zřídka se s ním lze setkat i v literárních dílech.

- (1) *Una volta noi eravamo amiche.* [Kdysi jsme byli přítelkyně.]
- (2) *Il paese era solo una strada cieca, case basse e bianche.* [Vesnici tvořila jen jedna slepá ulice, nízké a bílé domy.]
- (3) *Arrivavano sempre alla stazione principale.* [Přijížděli vždycky na hlavní stanici.]
- (4) *Claudia ascoltava attentamente e non diceva nulla.* [Claudie pozorně naslouchala a nic neříkala.]
- (5) *Gli ho detto che eravamo pronti.* [Řekl jsem mu, že jsme připraveni.]
- (6) *Poteva almeno telefonarci.* [Mohl nám alespoň zavolat.]
- (7) *Desiderava, signore?* [Přál jste si, pane?]
- (8) *Sandra lavorava già da quando conobbe il suo futuro marito.* [Sandra už pracovala, když potkala svého budoucího manžela.]
- (9) *La telefonavo se conoscevo il suo numero.* [Byl bych jí zavolaal, kdybych znal její číslo.]

Imperfektum je čas, který vyjadřuje gramatické funkce pomocí koncovek, a tedy pomocí syntetických tvarů. Každá osoba má ve všech třech slovesných třídách svou jedinečnou koncovku, pomocí které poznáme, o jakou osobu se jedná. Pravidelná slovesa se časují podle následující tabulky č. 1.

	<i>Parl-are</i>	<i>Vend-ere</i>	<i>Part-ire</i>
<i>Io</i>	<i>Parlavo</i>	<i>Vendevo</i>	<i>Partivo</i>
<i>Tu</i>	<i>Parlavi</i>	<i>Vendevi</i>	<i>Partivi</i>
<i>Lui, Lei</i>	<i>Parlava</i>	<i>Vendeva</i>	<i>Partiva</i>
<i>Noi</i>	<i>Parlavamo</i>	<i>Vendevamo</i>	<i>Partivamo</i>
<i>Voi</i>	<i>Parlavate</i>	<i>Vendevate</i>	<i>Partivate</i>
<i>Loro</i>	<i>Parlavano</i>	<i>Vendevano</i>	<i>Partivano</i>

Tabulka 1 - Pravidelné časování imperfekta

Nepravidelná slovesa se dělí podle toho, jestli je jejich časování v imperfektu pravidelné nebo nepravidelné. Nepravidelná slovesa, která mají pravidelné časování, jsou například:

- *Avere* – *avevo, avevi, aveva, avevamo, avevate, avevano*
- *Andare* – *andavo, andavi, andava, andavamo, andavate, andavano*

- *Dare* – *davo, davi, dava, davevamo, davevate, davevano*

Nepravidelná slovesa s nepravidelným časováním jsou například:

- *Essere* – *ero, eri, era, eravamo, eravate, erano*
- *Bere* – *bevevo, bevevi, beveva, bevevamo, bevevate, bevevano*
- *Fare* – *facevo, facevi, faceva, facevamo, facevate, facevano*

Zápor se tvoří vložení záporné částice *non* před sloveso.

- *Una volta noi non eravamo amiche.* [Kdysi jsme nebyli přítelkyněmi.]
- *Non giocavo mai a calcio perché non mi piaceva lo sport.* [Nikdy jsem nehrál fotbal, protože mě ten sport nebavil.]
- *Mentre studiavo all'università, non avevo tempo per lavorare.* [Během studia na univerzitě jsem neměl čas na práci.]

Tázací tvar se tvoří jednoduchým užitím otazníku na konci věty. Nedochází k žádným jazykovým změnám.

- *Che cosa volevo dire?* [Co jsem to chtěl říct?]
- *Che cosa facevi ogni giorno?* [Co jsi dělal každý den?]
- *Dove abitavi da bambino?* [Kde jsi žil jako malý?]

3.3 *Trapassato prossimo*

Předminulý čas, nazývaný též plusquamperfektum, se tvoří pomocí příslušného pomocného slovesa *avere* nebo *essere* ve tvaru imperfekta a lexikálním slovesem ve tvaru minulého příčestí. Volba mezi *avere* nebo *essere* jako pomocným slovesem závisí na lexikálním slovese a jeho vlastnostech.

„*Trapassato prossimo* zachycuje děj předčasný, tj. děj, který proběhl před jiným dějem minulým vyjádřeným kterýmkoliv minulým časem. Může stát ve větě hlavní nebo ve větě závislé, může však vyjadřovat předčasnost i k ději slovesa v předcházejícím kontextu.“ (Hamplová, 2004, s. 192)

- *Ero felice perché avevo dormito bene.* [Byl jsem šťastný protože jsem se dobře vyspal.]
- *Quando sono arrivato a casa, mia madre aveva già preparato la cena.* [Když jsem přišel domů, moje matka měla už připravenou večeři.]

- *Prima di scrivere il mio libro, avevo già raccolto molte idee e appunti.* [Ještě před napsáním knihy jsem shromáždil mnoho nápadů a poznámek.]

Zápor se tvoří přidáním záporné částice *non* před příslušné pomocné sloveso v imperfektním tvaru.

- *Quando sono tornato a casa, mia sorella non aveva ancora finito i compiti.* [Když jsem přišla domů, sestra ještě neměla hotové domácí úkoly.]
- *Ieri non siamo andati a teatro perche non avevamo trovato i biglietti.* [Včera jsme nešli do divadla, protože jsme nesehnali lístky.]
- *Era contento di aver appreso a fare cose che non aveva mai fatto.* [Byl rád, že se naučil dělat věci, které nikdy předtím nedělal.]

U tázacího tvaru nedochází k žádným jazykovým změnám, ovšem otázka musí obsahovat explicitní vyjádření minulosti.

- *Avevi mai viaggiato all'estero prima della settimana scorsa?* [Cestoval jsi někdy před minulým týdnem do zahraničí?]
- *Cosa avevano fatto i tuoi genitori prima di incontrare mia zia?* [Co dělali vaši rodiče, než se seznámili s mojí tetou?]
- *Dove eri stato prima di venire alla festa?* [Kde jsi byl předtím, než jsi přišel na večírek?]

3.4 *Passato remoto*

Podobně jako *imperfetto* je i *passato remoto* flektivní čas, u kterého má každá osoba jak v jednotném, tak i v množném čísle svou unikátní koncovku, podle které se můžeme řídit. Slovesa se dělí na pravidelná a nepravidelná. Pravidelná slovesa se časují podle následující tabulky č. 2.

	<i>Parl-are</i>	<i>Vend-ere</i>	<i>Part-re</i>
<i>Io</i>	<i>Parl-ai</i>	<i>Vend-ei, vend-etti</i>	<i>Part-ii</i>
<i>Tu</i>	<i>Parl-asti</i>	<i>Vend-esti</i>	<i>Part-isti</i>
<i>Lui, Lei</i>	<i>Parl-ò</i>	<i>Vend-è, vend-ette</i>	<i>Part-ì</i>
<i>Noi</i>	<i>Parl-ammo</i>	<i>Vend-emmo</i>	<i>Part-imo</i>
<i>Voi</i>	<i>Parl-aste</i>	<i>Vend-este</i>	<i>Part-iste</i>
<i>Loro</i>	<i>Parl-arono</i>	<i>Vend-erono</i>	<i>Part-irono</i>

Tabulka 2 – Pravidelné časování *Passata remota*

Nepravidelná slovesa se vyskytují převážně v druhé slovesné třídě, pro první a třetí slovesnou třídou jsou to slovesa *dare, fare, stare, dire a venire*. Tyto slovesa se časují následovně:

- *Dare: diedi (detti), desti, diede (dette), demmo, deste, diedero (dettero)*
- *Fare: Feci, facesti fece, facemmo, faceste, fecero*
- *Stare: Stetti, stesti, stette, stemmo, steste, stettero*
- *Dire: Dissi, dicesti, disse, dicemmo, diceste, dissero*
- *Venire: Venni, venisti, venne, venimmo, veniste, vennero*

„Nepravidelná slovesa pro druhou slovesnou třídu mají svůj vlastní a velmi komplexní způsob řešení viz. Mluvnice italštiny.“ (Hamplová, 2004, s. 180)

Zápor se tvoří přidáním záporné částice *non* před sloveso.

- *Non andai al cinema la scorsa settimana.* [Minulý týden jsem nešel do kina.]
- *Mio nonno non partecipò alla prima guerra mondiale.* [Můj dědeček se nezúčastnil první světové války.]
- *Noi non ballammo al concerto di sabato scorso.* [Minulou sobotu jsme na koncertu netančili.]

Tázací tvar se tvoří přidáním interogativního zájmena. Tázací tvar nevyžaduje morfosyntaktické změny.

- *Cosa mangiasti per cena ieri sera?* [Co jsi jedl včera k večeři?]
- *Dove viaggiò durante le vacanze estive del anno scorso?* [Kam jste cestovali loni o prázdninách?]
- *Quali libri lessero l'ultimo anni di scuola?* [Jaké knihy jste četli v posledním školním roce?]

„*Passato remoto* označuje jednorázové děje, které proběhly v již ukončeném – blízkém nebo vzdáleném – časovém údobí a nemají žádný vztah k přítomnosti, anebo které mluvčí chce tímto způsobem prezentovat. (1) Vzhledem k tomu, že *passato remoto* (stejně jako *passato prossimo*) vyjadřuje děje jednorázové, používá se jej při zachycování po sobě následujících dějů (2). Objektivního charakteru *passato remoto* se využívá při popisu historických událostí. (3)“ (Hamplová, 2004, s. 185-186)

- (1) *Ciò accadde parecchi anni fa.* [To se přihodilo před mnoha lety]
- (2) *Prese quindi una padella, la lavò, ci versò alquanto olio e la mise sul forno nullo.* [Pak vzal pánev, umyl ji, nalil do ni trochu oleje a postavil ji na sporák]
- (3) *Nel 1915 l'Italia denunciò la Triplice Alleanza ed entrò in guerra a fianco della Francia, Gran Bretagna e Russia.* [V roce 1915 Itálie vypověděla Trojspolek a vstoupila do války po boku Francie, Velké Británie a Ruska.]

3.5 *Trapassato remoto*

„*Trapassato remoto* patří k vytríbeným rejstříkům spisovného jazyka a vyjadřuje anterioritu a úplný aspekt vzhledem k jednoduchému perfektu a může se objevit pouze s časovými předložkami.“³ (Slavi, Vanelli, 2004, s. 115, přeloženo autorem bakalářské práce) Užívání tohoto času je na ústupu a dnes se s ním setkáme pouze zřídka.

Tento čas se tvoří za pomoci sloves *essere* a *avere* ve tvaru jednoduchého perfekta za kterým následuje lexikální sloveso v tvaru přičestí minulého.

- *Appena ebbe provveduti a ciò, si sentì più tranquillo.* [Jakmile to udělal, cítil se klidnější.]
- *Dopo che mi ebbe rifatto quello scherzo quattro i cinque volte, presi a odiarlo* [Když na mě tenhle trik použil čtyřikrát nebo pětkrát, začal jsem ho nenávidět.]

³ Originální text: „*Il trapassato appartiene ai registri più curati della lingua scritta. Esprime anteriorità e aspetto compiuto rispetto a un perfetto semplice e può comparire solo in preposizioni temporali.*”

- *Appena il delinquente fu uscito dalla stanza, la vittima si mise a piangere.* [Jakmile pachatel opustil místnost, oběť začala plakat.]

Záporný tvar se tvoří přidáním záporné částice non před pomocné sloveso.

- *Prima di non fu uscire di casa, si accorse di aver dimenticato le chiavi.* [Než se mu podařilo odejít z domu, uvědomil si, že si zapomněl klíče.]

Tázací tvar se tvoří pomocí pomocného slovesa v příslušném tvaru. Za ním následuje podmět a lexikální sloveso v tvaru přičestí minulého.

- *Cosa feci quando ebbi finito quell libro?* [Co jsem udělal, když jsem tu knihu dočetl?]

4. Paralelní korpus InterCorp

Náš výzkum se bude opírat o nástroje korpusové lingvistiky. K výzkumu bude použitý paralelní korpus InterCorp, který je součástí širokého spektra korpusů v rámci Českého národního korpusu.

„Jazykový korpus je strukturovaný, unifikovaný a často označovaný velmi rozsáhlý soubor jazykových dat, elektronicky uložený a zpracováváný (obv. v podobě úhrnu jednotlivých textů), jejichž výběr chce být vzhledem k vytčenému cíli reprezentativní.“ (ČERMÁK, F. Jazyk a jazykověda: Přehled a slovníky. 2007, s. 100)

Zkoumání jazyka pomocí korpusu poskytuje autentická data v přirozené podobě a rozsáhlém rozměru. Studium jazyka pomocí korpusu mimo jiné nabízí i vyhledávání paralel mezi jednotlivými jazyky. Za účelem výzkumu této bakalářské práce bude využit projekt Českého národního korpusu InterCorp, který je dostupný online a poskytuje možnost vyhledávání paralelních dat.

„Projekt Český národní korpus byl založen v roce 1994, aby vytvářel a zpřístupňoval rozsáhlá jazyková data pro výuku a výzkum ve formě elektronických korpusů. V současné době zajišťuje přístup k více než třem miliardám slov uspořádaných v korpusech synchronních i diachronních, mluvených i psaných, paralelních i jednojazyčných.“
(<https://wiki.kopus.cz/doku.php/start>, poslední přístup dne: 19.07.2024)

„Projekt ČNK provozují zejména pracovníci dvou ústavů FF UK: Ústavu Českého národního korpusu a Ústavu teoretické a počítačové lingvistiky. Na sběru materiálů a koordinaci

dílčích činností se ovšem kromě toho podílejí i více než dvě stovky externistů z celé ČR.“
(<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>, poslední přístup dne: 19.07.2024)

Vyhledávání bude probíhat pomocí webového rozhraní „KonText“. Tento vyhledávač spravuje projekt Českého národního korpusu. Pro potřeby vyhledávání jednotlivých sloves bude u italského času imperfektum využitý pokročilý dotaz ve verzi InterCorpu UD13, který je značkován pomocí Universal Dependencies [feats=“Tense=Imp“ & lemma=“verb“] u ostatních časů bude použit pokročilý dotaz [lemma=“verb“][word=“verb“].

Po vyhledání zkoumaných sloves bude vzorek omezený na dvacet náhodných překladů. V případě, že celkový počet překladů bude lehce převyšovat dvacet, budou pro komplexnost zkoumány všechny. Tento výsledek pak bude pro přehlednost převeden do formátu XLS, ve kterém bude probíhat samotný výzkum.

5. Překlady *passata prossima*

Jak bylo dříve popsáno, *passato prossimo* popisuje děj minulý, uskutečněný v nedávné době a pro vyjádření časového období které stále ještě trvá. Velmi podobný popis má i anglický minulý čas *past simple*. Proto se dá předpokládat, že tyto dva časy si budou převážně odpovídat a překrývat se.

Celkový počet zkoumaných vět - 280	Počet zkoumaných vět	<i>Past simple</i> (70 %)	<i>Present perfect</i> (27,8 %)	<i>Present simple</i>	Nepřeloženo
<i>Avere avuto</i>	22 vět	12 x	9 x	1 x	-
<i>Avere detto</i>	86 vět	68 x	16 x	1 x	1 x
<i>Avere dovuto</i>	8 vět	6 x	2 x	-	-
<i>Essere stato</i>	20 vět	16 x	4 x	-	-
<i>Avere potuto</i>	6 vět	6 x	-	-	-
<i>Avere saputo</i>	15 vět	8 x	7 x	-	-
<i>Avere fatto</i>	43 vět	32 x	11 x	-	-
<i>Essere andato</i>	12 vět	8 x	3 x	1 x	-
<i>Avere visto</i>	61 vět	33 x	27 x	1 x	-
<i>Avere voluto</i>	7 vět	7 x	-	-	-

Tabulka 3 – Překlad *passata prossima*

Jak můžeme vidět v tabulce, *passato prossimo* se ze 70 % překládá pomocí anglického času *past simple* a z necelých 28 % pomocí času *present perfect*. Přítomnost času *present perfect* může být vysvětlena faktem, že italština nemá podobný ekvivalent a vzhledem k tomu, že tento čas odkazuje na děj minulý s trváním do přítomnosti je jeho použití jako překladu u *passata prossima* pochopitelné. Nyní si uvedeme několik příkladů obou hlavních překladových protějšků.

5.1 *Past simple*

V této kapitole si ukážeme příklady, v nichž *passato prossimo* odpovídá prostému minulému času, jak je vidět na příkladech (1)-(3). K těmto překladům došlo z důvodu pokrývání stejných časových událostí.

(1a) *Sei stato* troppo debole anche tu, nel combattere il male.

(1b) You *were* weak also, in fighting evil.

(2a) *"Bernardo è **stato** per anni martello degli eretici nel tolosano e ha scritto una "Practica officii inquisitionis heretice pravitatis" a uso di tutti coloro che dovranno perseguire e distruggere valdesi, beghini, pinzocheri, fraticelli e dolciniani.*

(2b) *"For years Bernard **was** the scourge of heretics in the Toulouse area, and he has written a Practica oficii inquisitionis hereticepravitatis for the use of those who must persecute and destroy Waldensians, Beghards, Fraticelli, and Dolcinians. "*

(3a) *Forse ricevette appoggi da alcuni, ti **ho detto** che si era inserito in un nodo inestricabile di discordie del luogo.*

(3b) *Perhaps he received support from some; I **told** you that he had involved himself in the snarled knot of local dissensions.*

5.2 Present perfect

Tato kapitola bude věnována příkladům překladu z italského *passata prossima* do anglického perfekta. Tyto příklady si odpovídají, protože částečně pokrývají stejnou časovou sféru.

(4a) *Da qui alla chiesa, è **stato** un gran accorrere di monaci, da qui allo stabbio e alle stalle sono venuti i servi a frotte.*

(4b) *Between here and the church there **has been** a great bustle of monks, between here and the barn and the stables the servants have moved in droves.*

(5a) *Dalla purezza nuda della stalla di Bethlehem, legno come fu legno il lignum vitae della croce, ai bacchanali d' oro e di pietra, guarda, anche qui, **hai visto** il portale, non ci si sottrae all' orgoglio delle immagini!*

(5b) *From the naked purity of the stable of Bethlehem, made of wood as the lignum vitae of the cross was wood, to the bacchanalia of gold and stone! Look, look here: you **have seen** the doorway!*

(6a) *Preparato a formulare molte ipotesi aggiunsi: forse è uscito di nuovo dal refettorio ed è **andato** a cercar Jorge.*

(6b) *Eager to formulate more hypotheses, I added: Perhaps he came out again through the refectory and **has gone** to look for Jorge.*

5.3 Překlad anomálií

Vedle očekávaného překladu pomocí předchozích dvou minulých časů jsme také našli i několik případů, kdy se oproti očekávaným minulým časům objevují jiné strategie. Ve čtyřech případech došlo k překladu do *present simple* a v jednom případě bylo sloveso nepřeloženo.

Použití času *present simple* je neočekávané, neboť se jedná o přítomný čas, který odkazuje na děj v přítomnosti a tvoří se pomocí infinitivu. Všechny tyto nezvyklé případy, které budeme nadále nazývat anomáliemi, budou prozkoumány, včetně zmíněného případu s nepřeloženým slovesem a pokusíme se odůvodnit tyto pozoruhodné překlady.

5.3.1 *Present simple*

(7a) *Jorge vi ha udito nel narthece, è **andato** nello scriptorium a informare Malachia che un libro della biblioteca stava presso Severino. Malachia viene qui, convince Severino ad aprirgli, lo uccide, Dio sa perché.*

(7b) *Jorge hears us in the narthex, he **goes** to the scriptorium to tell Malachi that a book from the library is in Severinus's laboratory, Malachi comes here, persuades Severinus to open the door, and kills him, God knows why.*

V italské větě je kladen důraz na události, které se staly v konkrétní posloupnosti v minulosti. Anglická věta používá přítomný čas, což může být styl vyprávění, který zdůrazňuje současnost děje. V angličtině se přítomný čas může použít ve vyprávění, aby čtenář nebo posluchač měl pocit, že se události odehrávají právě teď.

(8a) *Adelmo, dopo aver commesso il suo delitto contro la castità e le regole della natura, pensa solo a confidarsi con qualcuno che possa assolverlo, e corre da Jorge. Il quale ha carattere molto austero, ne **abbiamo avuto** le prove, e certo assale Adelmo con angoscianti reprimende. Forse non gli dà l'assoluzione, forse gli impone un' impossibile penitenza, non lo sappiamo, né Jorge ce lo dirà mai.*

(8b) *Adelmo, after committing his crime against chastity and the law of nature, thinks only of confiding in someone who can absolve him, and he rushes to Jorge. Whose character is very stern, as we **know** from experience, and he surely attacks Adelmo with distressing reprimands.*

V tomto případě byl pro zdůvodnění přítomného času rozšířen kontext vzorku.

Přeložení do přítomnosti bylo pravděpodobně zvoleno pro časovou koherentnost. V originále je před vzorkem použitý přítomný čas pro vyprávění a samotný úryvek odkazuje na informaci z minulosti. Mezitím angličtina využívá před úryvkem zpočátku gerundium a následně přítomný čas, který se vlivem volného překladu promítne i do samotného vzorku.

(9) *Il cellario **ha detto** di aver tradito.*

(9) *The cellarer **says** he betrayed.*

U tohoto případu vzniká rozdílnost v záměru a důrazu. V italštině *ha detto* klade důraz na minulostní akci, která má relevanci pro současnost. V angličtině, kde vidíme použití *says* je kladen důraz na aktuální tvrzení nebo stálý stav. Z pohledu časové osy *ha detto* zdůrazňuje, že akce řekl se stala v minulosti. Překlad *says*, naznačuje to, že toto tvrzení je stále aktuální pro děj. Ovšem pro širší kontext se nejedná o zásadní sémantickou změnu.

(10) *Grazie frate Guglielmo, l' imperatore ha bisogno di voi, **avete visto** che bell' anello che ho, arrivederci.*

(10) *Thank you, Brother William, the Emperor needs you, you **see** what a beautiful ring I have, good-bye.*

V anglické větě je použit přítomný čas. To může být chápáno jako výzva k okamžité pozornosti nebo ukázání něčeho v aktuálním okamžiku.

Italské *avete visto* zdůrazňuje, že vidění prstenu se stalo v minulosti, ale stále má význam. Anglické *you see* klade důraz na aktuální okamžik, jako by mluvčí právě ukazoval prsten.

5.3.2 Nepřeloženo

(11) *Sai che i titoli sono registrati, ce lo **ha detto** Malachia il primo giorno, nell' ordine delle acquisizioni.*

(11) *And who writes them in this ledger? The librarian. Therefore, by the changes of handwriting in these pages we can establish the succession of librarians.*

Zde se překladatel rozhodl k celkové změně překládaného textu, a proto bylo umožněno úplné vynechání překladu.

6. Překlady *trapassata prossima*

Trapassato prossimo zastupuje funkci plusquamperfekta a na dějové lince minulých časů popisuje děj, který nastal před jiným minulým dějem. Muže také vyjadřovat předčasnost k celkovému kontextu dřívějšího vyprávění. Tuto funkci mezi anglickými minulými časy zastupuje čas *past perfect*. Můžeme proto předpokládat, že tento čas bude převažovat i při překladu.

Celkový počet zkoumaných vět - 150	Počet zkoumaných vět	<i>Past perfect</i> (76 %)	<i>Past simple</i> (21,3 %)	<i>Past continuous</i>	<i>Past perfect continuous</i>	Nepřeloženo
<i>Avere avuto</i>	16 vět	10 x	4 x	1 x	-	1 x
<i>Avere detto</i>	22 vět	17 x	5 x	-	-	-
<i>Avere dovuto</i>	2 věty	2 x	-	-	-	-
<i>Avere fatto</i>	26 vět	20 x	6 x	-	-	-
<i>Avere potuto</i>	2 věty	1 x	1 x	-	-	-
<i>Essere stato</i>	43 vě	36 x	6 x	-	1 x	-
<i>Essere andato</i>	4 věty	1 x	3 x	-	-	-
<i>Avere saputo</i>	1 věta	1 x	-	-	-	-
<i>Avere voluto</i>	4 vět	2 x	2 x	-	-	-
<i>Avere visto</i>	30 vět	25 x	5 x	-	-	-

Tabulka 4 – Překlad *trapassata prossima*

Jak si lze všimnout z výsledků výzkumu, počáteční predikce byla správná a anglický *past perfect* zastupuje italské *trapassato prossimo* v 76 % případů.

Lze si též všimnout signifikantního výskytu času *past simple*. Tento výskyt se může zdát nepravděpodobný, má ovšem své vysvětlení. K tomuto překladu může dojít z důvodu kontextu a srozumitelnosti, protože v některých případech může být použití anglického *past simple* srozumitelnější pro čtenáře nebo posluchače, zejména pokud kontext jasně naznačuje časovou posloupnost událostí.

Dalším důvodem může být styl a tok vyprávění, při kterém angličtina někdy preferuje jednodušší časové struktury, aby byl tok vyprávění plynulejší a méně komplikovaný. K použití *past simple* se může překladatel též uchýlit v případech gramatické a stylistické konvence, a to z důvodu, že v anglickém jazyku není použití *past perfect* tak běžné jako užití *trapassata prossima* v italštině a v některých případech se používá *past simple*, aby se vyhnulo

nadměrnému používání složitých časových struktur. Dochází tak k přirozenějšímu překladu v cílovém jazyce.

6.1 *Past Perfect*

Nyní bude uvedeno několik příkladů přeložených vět do *past perfect*.

(12a) *Ma per permettere al mio lettore di capire meglio l' importanza di quell' incontro, dovrò cercare di ricostruire le vicende di quegli anni, così come le avevo comprese e durante il mio breve soggiorno nell' Italia centrale, da parole sparse del mio maestro, e ascoltando i molti colloqui che Guglielmo aveva avuto con abati e monaci nel corso del nostro viaggio.*

(12b) *But to permit my reader better to understand the importance of this meeting, I must try to reconstruct the events of those years, as I understood them both during my brief stay to central Italy and from listening to the many conversations William had had with abbots and monks in the course of our journey.*

(13a) *I padri avevano detto ciò che occorreva sapere sulla potenza del Verbo, ed è bastato che Boezio commentasse il Filosofo perché il mistero divino del Verbo si trasformasse nella parodia umana delle categorie e del sillogismo.*

(13b) *The fathers had said everything that needed to be known about the power of the Word, but then Boethius had only to gloss the Philosopher and the divine mystery of the Word was transformed into a human parody of categories and syllogism.*

(14a) *Diciamo, di un monaco che nottetempo ha voluto avventurarsi in biblioteca, per cercare qualcosa che Malachia non aveva voluto dargli, e ha visto serpenti, uomini senza testa, e uomini con due teste.*

(14b) *Let us say, rumors about a monk who decided to venture into the library during the night, to look for something Malachi had refused to give him, and he saw serpents, headless men, and men with two heads.*

6.2 *Past simple*

Nyní bude uvedeno několik příkladů do méně překládaného *past simple*.

(15a) *Anzi, sicuramente c'è, e Venanzio lo aveva trovato, o ne aveva avuto la descrizione da Adelmo, e questi da Berengario.*

(15b) *Indeed, there surely is one, and Venantius found it, or **was given** its description by Adelmo, who had it from Berengar.*

(16a) *Era ancora più sconvolto di quando lo avevamo visto in coro e Guglielmo decise evidentemente di approfittare, come **aveva fatto** con Bencio, del suo stato d' animo.*

(16b) *He was even more distraught than when we had seen him in choir, and William obviously decided to exploit, as he **had** with Benno, this state of his spirit.*

(17a) *Severino ritrova il libro, perché Berengario **era andato** dapprima nell' ospedale per leggerlo al riparo da occhi indiscreti.*

(17b) *Severinus finds the book, because Berengar **went** first to the infirmary to read it, safe from indiscreet eyes.*

V úryvku (15b) si můžeme všimnout, že při překladu došlo k úpravě slovesa do pasivní formy. Překladatel se rozhodl použít pasivní formu *was given its description* místo aktivní formy *Adelmo gave him its description* pravděpodobně proto, aby byla věta plynulejší a důraz byl na informaci o popisu, a ne na aktéra, který je v tomto kontextu vedlejší. Tento způsob zdůraznění objektu místo subjektu může pomoci lépe sledovat tok informací a zachovat strukturu původní věty.

6.3 Překlad anomálií

Podobně jako u překladu *passata prossima* došlo i u překladu *trapassata prossima* k několika překladovým anomáliím. Tyto překlady obsahují anglické minulé kontinuální časy. Byl nalezen také jeden případ nepřeložení slovesného modu. Těmto případům se budeme věnovat v této části.

6.3.1 *Past perfect continuous*

(18a) *Guglielmo **era stato** indubbiamente insinuante, aveva cercato di dirgli che c' era poca differenza tra la sua fede mistica (e ortodossa) e la fede distorta degli eretici.*

(18b) *William **had** undoubtedly **been insinuating**, had tried to say to him, that there was little difference between his mystic (and orthodox) faith and the distorted faith of the heretics.*

V italštině *era stato* zdůrazňuje dokončenou akci v minulosti, která se stala před jinou minulou akcí. V angličtině *had been insinuating* zdůrazňuje pokračující nebo opakovanou akci, která se odehrála před jinou minulou akcí. Průběhový čas v angličtině zde zdůrazňuje

pokračující povahu děje. Použití předminulého průběhového času v angličtině přesněji zachycuje, že Williamova akce byla trvajícím v minulosti před jinou akcí. Toto rozlišení je důležité pro správné pochopení, že Williamův děj nebyla jednorázová akce, ale pokračující. Italský *trapassato prossimo* často používá jednoduché formy minulého času k vyjádření dokončených akcí. Angličtina má tendenci používat průběhové formy jako *had been insinuating*, aby zdůraznila pokračující akce před jinou minulou akcí.

6.3.2 *Past continuous*

(19a) *Piuttosto, direi, spinto da una ebbrezza non dissimile da quella che mi aveva colto quando **avevo avuto** le visioni.*

(19b) *Rather, I would say, I was driven by an intoxication not unlike the one that had gripped me when I **was having** visions.*

V italštině *avevo avuto* označuje dokonavou akci, která se stala před jinou minulou akcí. V angličtině *was having* zdůrazňuje pokračující nebo opakovanou akci v minulosti, která se děla před jinou minulou akcí *had gripped*. V italštině *avevo avuto* vyjadřuje, že měl protagonista vidiny (dokonaná akce), zatímco anglické *was having* zdůrazňuje, že tyto vidiny měl protagonista opakovaně nebo po určitou dobu. Anglická věta tak lépe vystihuje charakter těchto vidin jako trvajících nebo opakujících se událostí. Anglické *was having* lépe zachycuje trvání nebo opakování vidin, které italská věta může také implikovat, ale nevyjadřuje explicitně. Použití minulého průběhového času v angličtině poskytuje čtenáři lepší pochopení toho, že vidiny nebyly jednorázové, ale spíše trvalé nebo se opakovaly.

6.3.3 Nepřeloženo

(20a) *"Perché non tutto il popolo di Dio è pronto ad accettare tanti segreti, ed è spesso accaduto che i depositari di questa scienza siano stati scambiati per maghi legati da parto col demonio, pagando con la loro vita il desiderio che **avevano avuto** di rendere gli altri partecipi del loro tesoro di conoscenza.*

(20b) *"Because not all the people of God are ready to accept so many secrets, and it has often happened that the possessors of this learning have been mistaken for necromancers in league with the Devil, and they have paid with their lives for their wish to share with others their store of knowledge.*

V případě tohoto úryvku z italštiny do angličtiny došlo k vynechání slovesa *had*, protože jeho explicitní použití v anglické větě není nezbytné pro správné pochopení významu. Přidání tohoto slovesa by bylo nadbytečné a mohlo by větu zbytečně zkomplikovat.

7. Překlady *imperfetta*

Italské imperfektum je poměrně složité z překladatelského pohledu. Tento fakt je způsobený absencí jeho ekvivalentu v anglickém jazyce a rozmanitostí dějů které pokrývá. Vzhledem k faktu, že imperfektum mimo jiné popisuje kontinuální děje, lze předpokládat, že bude pokrývat i anglické kontinuální časy *past continuous* a *past perfect continuous*.

Celkový počet zkoumaných vět - 261	Počet zkoumaných vět	<i>Past simple</i> (73,8 %)	<i>Past continuous</i> (9,1 %)	<i>Past perfect</i>	<i>Present modal</i>	<i>Past modal</i>
<i>Andare</i>	21 vět	16 x	3 x	2 x	-	-
<i>Dire</i>	49 vět	39x	7 x	1 x	-	-
<i>Dovere</i>	21 vět	7 x	-	-	6 x	4 x
<i>Essere</i>	38 vět	31 x	3 x	2 x	-	-
<i>Fare</i>	20 vět	16 x	3 x	1 x	-	-
<i>Potere</i>	20 vět	6 x	-	1 x	3 x	8 x
<i>Vedere</i>	18 vět	13 x	2 x	1 x	1 x	-
<i>Sapere</i>	29 vět	28 x	-	-	-	-
<i>Volere</i>	25 vět	23 x	1 x	-	1 x	-
<i>Avere</i>	20 vět	15 x	5 x	-	-	-
	<i>Present modal perfect</i>	<i>Present simple</i>	Infinitiv	<i>Present participle</i>	<i>Past participle</i>	Nepřeloženo
<i>Andare</i>	-	-	-	-	-	1 x
<i>Dire</i>	-	1 x	-	1 x	-	-
<i>Dovere</i>	3 x	-	1 x	-	-	-
<i>Essere</i>	-	-	-	-	-	1 x
<i>Fare</i>	-	-	-	1 x	-	-
<i>Potere</i>	2 x	-	-	-	-	-
<i>Vedere</i>	-	-	-	-	1 x	-
<i>Sapere</i>	-	-	-	1 x	-	-
<i>Volere</i>	-	-	-	-	-	-
<i>Avere</i>	-	-	-	-	-	-

Tabulka 5 – Překlad *imperfetta*

V průběhu výzkumu bylo zjištěno, že navzdory komplexnosti italského imperfekta dochází k jeho převážnému překladu do anglického *past simple*. Jak jsme předpokládali, tak je imperfektum jediný z italských minulých indikativních časů, který se překládá do angličtiny pomocí kontinuálních časů.

Můžeme si ovšem všimnout absence překladu do anglického *past perfect continuous*. Absence tohoto času si lze vysvětlit pravděpodobným použitím při překladu z italského minulého gerundia. Obě tyto slovesné formy vyjadřují minulý pokračující děj, což činí jejich použití v překladu logickou a přirozenou volbou.

7.1 *Past simple*

Nyní si uvedeme několik překladů z většinového *past simple*. K tomuto jevu dochází nejčastěji kvůli kontextu věty, který v angličtině vyžaduje užití tohoto minulého času.

(21a) *Perché la fanciulla **non andava** da lui per amore, ma per un pacco di rognoni.*

(21b) *Because the girl **didn't go** with him for love, but for a pack of scraps.*

(22a) *Eppure molti vennero da Gherardo, non solo contadini, ma anche gente di città, iscritti alle arti, e Gherardo **li faceva denudare** affinché nudi seguissero Cristo nudo, e li mandava per il mondo a predicare, ma lui si fece fare una veste senza maniche, bianca, di filo forte, e così vestito sembrava più un buffone che un religioso!*

(22b) *And yet many came to Gherardo, not only peasants, but also people of the city, members of the guilds, and Gherardo **made** them strip themselves so that, naked, they could follow the naked Christ, and he sent them out into the world to preach, but he had a sleeveless tunic made for himself, white, of strong stuff, and in this garb he looked more like a clown than like a religious!*

(23a) *Ecco, **vedevo** a poca distanza da me Pacifico da Tivoli che sfogliava un volume antico, i cui fogli si erano come attaccati l'uno all'altro a causa dell'umidità.*

(23b) *I **saw** Pacificus of Tivoli, leafing through an ancient volume whose pages had become stuck together because of the humidity.*

7.2 *Past continuous*

Nyní si ukážeme několik překladů do *past continuous*. Aby překlad přesně vyjádřil specifické potřeby originálu, je často nutné k vyjádření správné formy použít různé anglické minulé časy, jako je například právě *past continuous*.

(24a) *Perché quanto al resto, dava sullo strapiombo, ma per ragioni di simmetria non doveva essere diverso da ciò che **vedevamo**.*

(24b) *The rest rose over the cliff, though for reasons of symmetry it could not be very different from what we **were seeing**.*

(25a) *"Come mai Venanzio **faceva** questa traduzione?" chiese Guglielmo a Berengario che ci stava accanto.*

(25b) *"Why **was** Venantius **making** this translation? " William asked Berengar, who was at our side.*

(26a) *Ma è una storia molto brutta, di cui mi dà dolore parlare, perché insegna (sì, in questo senso dovrai saperla, per trarne un utile insegnamento), perché insegna, **dicevo**, come dall' amore di penitenza e dal desiderio di purificare il mondo possa nascere sangue e sterminio."*

(26b) *But it is a nasty story, and it grieves me to talk about it, because it teaches (yes, in this sense you should know it, to derive a useful lesson from it) – because, I **was saying**, it teaches how the love of penance and the desire to purify the world can produce bloodshed and slaughter."*

7.3 Modální slovesa

Je nezbytné poznamenat, že během výzkumu imperfekta došlo k významné konfrontaci se systémem anglických modálních sloves. K této konfrontaci došlo převážně u italských sloves, která figurují v italštině i jako modální slovesa. Pro bližší pochopení tohoto systému budou časy s modálními slovesy, se kterými došlo ke konfrontaci krátce popsány, aby došlo ke správnému pochopení v jejich následné analýze.

Použití modálních sloves v těchto časech slouží k sdělení řady významů, které poskytují vyjádření týkající se potenciality, závazku a hypotetických scénářů. Modální slovesa v přítomném čase zahrnují použití modálních sloves ve spojení se základním tvarem

lexikálního slovesa. Používá se k vyjádření různých modalit, jako je schopnost, možnost, nutnost, povolení a povinnost.

Modální slovesa v minulém čase posouvají dějový rámec do retrospektivního pohledu a reflektuje schopnosti, oprávnění a možnosti, které existovaly v předchozí době. Použití perfektní minulosti tuto reflexi dále rozšiřuje a zahrnuje aspekt pro označení akcí, o kterých se uvažovalo nebo spekulovalo, ale nakonec se neuskutečnily, nebo akcí, které jsou odvozeny s vysokou mírou jistoty na základě následných znalostí.

Mezi nejčastější anglická modální slovesa patří *can, may, must, shall, will*. Tato slovesa mají i své minulé tvary. Těmito tvary jsou *could, might, should, would, must*.

(30a) ***Doveva** conoscere il modo di fare entrare e uscire gente dalla cinta, e sapere che in cucina ci sarebbero state quelle frattaglie.*

(30b) *He **must** know how to get people into the abbey and out of it, and know there would be that offal in the kitchen.*

(31a) *Decisi che non **potevo** restare più a lungo in preda al mio desiderio di sapere.*

(31b) *I decided I **could** not remain any longer in the grip of my desire to know.*

(32a) *E un' altra, che **poteva** forse **sostituir**la, si era incrinata mentre provava a inserirla nella forcilla.*

(32b) *And another, which **could** perhaps **have replaced** it, had cracked as he was trying to insert it into the fork.*

7.4 Překlad anomálií

V rámci výzkumu bylo nalezeno i několik překladatelských anomálií, které se vyskytovaly pouze v jednotkách případů. Některé překlady těchto anomálií jsou řešeny pomocí slovesných modů, které nebyli v teoretické části práce popsány, proto bude před každým tímto překladem a jeho následnou analýzou krátké seznámení s gramatickou funkcí užitou v daném překladu.

7.4.1 Past perfect

Důvod přeložení italského imperfekta do anglického *past perfect* v několika případech, může být nezbytnost zachování a jasné vyjádření časových vztahů mezi událostmi, které jsou

implicitně obsažené v italském imperfektu. Anglické *past perfect* zdůrazňuje, že jedna událost v minulosti předcházela jiné, což je někdy nezbytné pro přesné zachování významu originálu.

(27a) *E me lo diceva per sostenere le idee del suo Ruggiero Bacone, quando **diceva** che lo scopo della sapienza era anche prolungare la vita umana.*

(27b) *And he told me this in support of the ideas of his Roger Bacon, who **had said** that the aim of learning was also to prolong human life.*

(28a) *In ogni caso non lo **vedeva** da tempo, e i suoi amici si affrettavano a dipingergli a tinte molto scure la figura di quel simoniac.*

(28b) *In any event, he **hadn't seen** him for a long time, and Michael 's friends hastened to paint the portrait of that simoniac in the darkest hues.*

(29a) *Ne dedussi che aveva incontrato patarini e valdesi, e forse catari, arnaldisti e umiliati, e che vagando per il mondo era passato di gruppo in gruppo, gradatamente assumendo come missione la sua condizione di vagante, e facendo per il Signore quello che prima **faceva** per il suo ventre.*

(29b) *I deduced that he had encountered Patarines and Waldensians, and perhaps Catharists, Arnoldists, and Umiliati, and that, roaming about the world, he had passed from one group to another, gradually assuming as a mission his vagrant state, and doing for the Lord what he **had done** till then for his belly.*

7.4.2 Přítomné participium

Přítomné participium se používá jako součást všech průběhových časů k vyjádření probíhající akce nebo aktuálnosti. Může mít též atributivní funkci.

„Atributivní funkci, odpovídající českému přídavnému jménu slovesnému, popř. i neslovesnému má v angličtině jak přítomné, tak minulé participium.“ (Dušková, 2012, s. 580)
Např.: „*We saw a falling star last night*“

Přítomné participium může být součástí adverbialní fráze, která vyjadřuje okolnosti nebo doplňuje děj věty hlavní. Např.: „*He wrote the report, **sitting** at his desk*“

(33a) *Ma Gherardo fece di peggio, andava raccogliendo i semplici e **diceva**: ' Venite con me nella vigna' e coloro che non lo conoscevano entravano con lui nella vigna altrui, credendola sua, e mangiavano l' uva degli altri... "*

(33b) *But Gherardo did still worse: he went about collecting the simple people and **saying**, 'Come with me into the vineyard,' and those who did not know him went with him into another 's vineyard, believing it his, and they ate another 's grapes ...* ”

V tomto případě anglický přítomné participium lépe zachycuje rozšiřující charakter děje, což bylo v italštině vyjádřeno imperfektem. Rozdíl v překladu *diceva* jako *saying* je způsoben rozdíly v gramatických strukturách a stylistických preferencích mezi italštinou a angličtinou. Použití přítomného participia v anglickém překladu pomáhá udržet větu plynulou a přirozenou, přičemž stále zachovává význam původního textu týkající se pokračující akce.

(34a) *Vi campiva una bestia, orribile a vedersi, un gran dragone con dieci teste che con la coda si traeva dietro le stelle del cielo e le **faceva** precipitare sulla terra.*

(34b) *A beast was set there, horrible to see, a great dragon with ten heads, dragging after him the stars of the sky and with his tail **making** them fall to earth.*

Podobně jako v předchozím případě rozdíl tohoto překladu vychází z gramatických a stylistických preferencí mezi oběma jazyky. V této větě zachycuje přítomné participium více děju současně probíhajících. Tu samou funkci má i italské imperfektum. Anglický překlad je proto pochopitelný.

(35a) *Ma naturalmente i bibliotecari, entrando dal FONS, **sapevano** bene che per andare, poniamo, in ANGLIA, dovevano attraversare AEGYPTUS, YSPANIA, GALLIA e GERMANI.*

(35b) *But naturally the librarians entered from the FONS, **knowing** perfectly well that to go, let us say, into ANGLIA, they had to pass through AEGYPTUS, YSPANIA, GALLIA, and GERMANI.*

Použití *knowing* v angličtině vytváří plynulejší a přirozenější větnou strukturu. Přítomné participium často vyjadřuje důvod nebo okolnost spojenou s hlavní akcí. Zdůrazňuje tedy, že knihovníci měli tuto znalost přesně v okamžiku, kdy vstupovali, což je paralelní s hlavní akcí. Opět se tedy jedná o gramatický a stylistický rozdíl mezi angličtinou a italštinou.

7.4.3 Minulé participium

(36a) *Il portale nord della chiesa guardava il torrione sud dell' Edificio, che offriva frontalmente agli occhi del visitatore il torrione occidentale, quindi a sinistra si legava*

alle mura e sprofondava turrato verso l' abisso, su cui si protendeva il torrione settentrionale, che si vedeva di sghimbescio.

(36b) *The north door of the church faced the south tower of the Aedificium, which offered, frontally, its west tower to the arriving visitor 's eyes; then, to the left, the building joined the walls and seemed to plunge, from its towers, toward the abyss, over which the north tower, **seen** obliquely, projected.*

V tomto případě je u anglického překladu použito nikoliv přítomné participium, ale minulé participium, které má velmi podobné využití jako jeho přítomný protějšek, jen pro děj minulý. V italském originále sloveso *vedeva* vyjadřuje pokračující stav, kterým byla věž viděna v ději minulém. Anglické sloveso *seen* bylo rovněž použito k vyjádření způsobu, jakým byla věž viděna a zdůrazňuje pohled jako stav, což dělá kontext přirozeným. Použití participia také lépe vyjadřuje vizuální vjem, což dodává překladu eleganci a stylistickou soudržnost.

7.4.4 *Present simple*

Present simple neboli přítomný prostý čas je slovesná kategorie, která vyjadřuje v anglickém jazyce obecný fakt nebo děj pravidelně se opakující. Jedná se o základní přítomný čas, jehož využití v překladu u sloves v čase minulém je netradiční. Jeho tvoření je velmi jednoduché. Sloveso se až na třetí osobu singuláru nechá v infinitivním tvaru hned za podmětem. První osoba singuláru vyžaduje u slovesa speciální koncovku – s/-es. Např.: *I work here. He works here.*

(37a) *"Ma anche Francesco si spogliò di tutto e ho udito oggi da Guglielmo che andò a predicare a cornacchie e sparvieri, nonché ai lebbrosi, e cioè alla feccia che il popolo di coloro che si **dicevano** virtuosi tenevano ai margini..."*

(37b) *"But Francis also stripped himself of everything, and today from William I heard that he went to preach to ravens and hawks, as well as to the lepers – namely, to the dregs that the people who **call** themselves virtuous had cast out ... "*

Jak si lze všimnout anglické sloveso *call* stojí ve větě v přítomném čase oproti italskému *dicevano* v imperfektu. Imperfektum je možno použít i při popisu trvajících stavů v minulosti, tudíž jeho použití je velmi příhodné. Anglický *present simple* je v tomto případě přijatelný, a to z toho důvodu, že se jedná o přímou řeč a popis obecného faktu o ději v promluvě. Přítomný prostý čas tedy zdůrazňuje trvalý stav, který je relevantní a obecně platný v době promluvy.

Použití *present simple* pomáhá být přirozenější a stylisticky plynulejší a zároveň zachovává významovou přesnost.

7.4.5 Infinitiv

Anglický infinitiv je všestranná gramatická forma slovesa, která může být použita k různým syntaktickým účelům ve větách. Infinitiv může fungovat jako podmět, předmět, doplněk nebo příslovečné určení. Forma infinitivu je jednoduchá, jedná se o předložku *to* + sloveso v infinitivním tvaru.

(38a) *Decidemmo di scenderli, dopo aver discusso se **dovevamo** richiuderci il passaggio dietro le nostre spalle.*

(38b) *We decided to go down them, after debating whether **to close** off the passage again behind us.*

Rozdíl překladu v předcházející větě je způsoben rozdíly ve způsobu vyjádření časových a modálních významů mezi italštinou a angličtinou. Italské *dovevamo* je sloveso v imperfektu, které může znamenat povinnost nebo nutnost, často ve smyslu „měli bychom“ nebo byli jsme povinni. Zatímco anglický infinitiv *to close off* se využívá k vyjádření záměru debaty nebo k vyjádření účelu. Použití infinitivu je pro anglický jazyk přirozenější a ponechává smysl kontextu. Přímý překlad italského imperfekta by tak mohl znít neobratně. Pravděpodobné znění překladu by mohlo být *whether we had to close off*. Tento překlad by sice byl gramaticky správnější, ovšem jeho znění je poměrně těžkopádné a pro anglický jazyk méně přirozené.

7.4.6 Nepřeloženo

Můžeme si všimnout, že u několika vět nebylo sloveso přeloženo vůbec. Respektive jeho význam byl pravděpodobně popsán jinou větnou konstrukcí. Tyto případy se nyní pokusíme analyzovat.

(39a) *Teneva le mani in avanti come se, non aduso a muoversi in quel luogo, cercasse di capire dove **andava**.*

(39b) *His hands were extended before him, as if, not used to moving in that place, he were trying to sense his direction.*

V tomto případě není sloveso *andava* přeloženo z důvodu syntaktické rozdílnosti mezi oběma jazyky. Daný kontext popisuje, že se protagonista snažil zjistit kam šel. Angličtina často upřednostňuje stručnější a přímočařejší věty, toho může být využito, pokud je snaha zjistit směr

obsažena v předešlém kontextu. Přidání dalšího slovesa by pak pro anglický jazyk bylo redundantní. Překladaelé tak často hledají způsob, jak vyjádřit stejný význam s menším počtem slov nebo jejich jednodušší verzí.

(40a) *È pur vero che quelli erano tempi oscuri in cui un uomo saggio doveva pensare cose in contraddizione tra loro.*

(40b) *It is also true that in those dark times a wise man had to believe things that were in contradiction among themselves.*

Zde se opět jedná o stylistický a syntaktický rozdíl mezi italským a anglickým jazykem. Italské *quelli erano tempi oscuri* doslova znamená „to byly temné časy“. Anglická verze postrádá sloveso „být“ a to z podobného důvodu jako u vět (38). Překladatel se snažil vyjádřit stejný význam menším počtem slov. Překladatelsky tomu napomáhá i fakt, že stav bytí je ve větě implicitně naznačený, tudíž není potřebné přidávat sloveso.

8. Překlady *passata remota*

Passato remoto je často užívaný minulý čas v italské literatuře. Ve vyprávění převážně zastupuje užití *passata prossima*.

„Jednoduché perfektum označuje v perfektuálním aspektu událost předcházející okamžiku výpovědi, bez jakékoliv souvislosti s okamžikem výpovědi. V mluvené italštině severní Itálie se místo jednoduchého perfekta používá složené perfektum; v psaném jazyce se však nadále používá jednoduché perfektum, zejména jako čas vyprávění.“⁴ (Salvi, Vanelli, 2004, s. 114, přeloženo autorem bakalářské práce)

Celkový počet zkoumaných vět – 228 vět	Počet zkoumaných vět	<i>Past simple</i> (94,4 %)	<i>Present simple</i>	Gerundium	Nepřeloženo
<i>Andare</i>	23 vět	22 x	-	1 x	-
<i>Avere</i>	27 vět	26 x	-	-	1 x
<i>Dire</i>	49 vět	49 x	-	-	-
<i>Dovere</i>	4 vět	4 x	-	-	-
<i>Essere</i>	42 vět	40 x	1 x	-	1 x
<i>Fare</i>	39 vět	38 x	1 x	-	-
<i>Potere</i>	7 vět	7 x	-	-	-
<i>Vedere</i>	21 vět	20 x	1 x	-	-
<i>Volere</i>	11 vět	11 x	-	-	-
<i>Sapere</i>	5 vět	5 x	-	-	-

Tabulka 6 - Překlad *passata remota*

Past simple se v anglickém jazyce využívá u děje, který se stal v minulosti, nemá žádnou kontinuálnost a stejně tak v minulosti i skončil. Proto tento svůj charakter je tento čas velmi oblíbený právě pro vyprávění a jeho výskyt lze vydatně očekávat.

⁴ Originální text: „*Il perfetto semplice indica un evento anteriore al momento dell'enunciazione sotto l'aspetto perfettivo aoristico, senza alcun legame con il momento dell'enunciazione. Nell'italiano parlato dell'Italia settentrionale al posto del perfetto semplice si usa il perfetto composto; ma il perfetto semplice continua a essere usato nella lingua scritta, in particolare come tempo di narrazione.*”

8.1 Past simple

Jak si lze všimnout z tabulky, během výzkumu došlo k významné shodě mezi italským *passatem remotem* a anglických *past simple*. Tento výsledek je možné přisoudit tomu, že obě časové formy mají podobné funkce a používají se k popisu dokončených akcí v minulosti. Tento podobný význam a použití činí *passato remoto* bezprostředním ekvivalentem pro *past simple* v angličtině. Tento fakt můžeme vidět na následujících případech.

(41a) *Invitava i suoi discepoli a farsi simili agli apostoli, e volle che la sua setta fosse intitolata all' ordine degli apostoli, e che i suoi percorressero il mondo come poveri mendicanti vivendo solo di elemosine...* "

(41b) *He enjoined his disciples to imitate the apostles, and he chose to call his sect the order of the Apostles, and his men were to go through the world like poor beggars, living only on alms ... "*

(42a) *Passava i giorni nella chiesa dei nostri frati e vide qui dipinti gli apostoli coi sandali ai piedi e i mantelli avvolti intorno alle spalle, e così si fece crescere i capelli e la barba, si mise i sandali ai piedi e la corda dei frati minori, perché chiunque vuole fondare una nuova congregazione prende sempre qualcosa dall' ordine del beato Francesco.* "

(42b) *He spent his days in the church of our brothers, and he saw the paintings there of the apostles wearing sandals on their feet and cloaks wrapped around their shoulders, and so he let his hair and beard grow, put sandals on his feet, and wore the rope of the Friars Minor, because anyone who wants to found a new congregation always takes something from the order of the Blessed Francis. "*

(43a) *"Faccio rilevare a vostra sublimità che ora è confratello vostro," disse Guglielmo, con un sorriso e con una specie di inchino, come per complimentarsi con l' Abate per l' acquisto che il suo ordine aveva fatto accogliendo un uomo di tanta reputazione.*

(43b) *"I must point out to Your Sublimity that now he is a brother of your own order, "* William *said*, with a smile and a kind of bow, as if to compliment the abbot on the gain his order had made by receiving a man of such renown.

8.2 Překlad anomálií

I v případě překladu z *passata remota* jsme našli některé odchylky, které nejsou bez zajímavosti a u kterých se teď zastavíme. Neočekávaný překlad je především anglického *past perfect continuous* a gerundia. Tyto odchylky budou nyní představeny a analyzovány

8.2.1 Present simple

Během výzkumu jsme objevili dva případy, kdy bylo italské *passato remoto* přeloženo do anglického *present simple* ⁵. Tyto případy budou nyní objasněny. V anglické literatuře a projevech může být obvyklé vyjadřovat obecné pravdy nebo fakty v přítomném čase, i když se původně týkají minulých událostí. To přidává na autentičnosti a srozumitelnosti překladu.

(44a) *Sprofonderò nella tenebra divina, in un silenzio muto e in una unione ineffabile, e in questo sprofondarsi andrà perduta ogni eguaglianza e ogni disuguaglianza, e in quell' abisso il mio spirito perderà se stesso, e non conoscerà né l' uguale né il disuguale, né altro: e saranno dimenticate tutte le differenze, sarò nel fondamento semplice, nel deserto silenzioso dove mai si **vide** diversità, nell' intimo dove nessuno si trova nel proprio luogo.*

(44b) *I shall sink into the divine shadow, in a dumb silence and an ineffable union, and in this sinking all equality and all inequality shall be lost, and in that abyss my spirit will lose itself, and will not know the equal or the unequal, or anything else: and all differences will be forgotten. I shall be in the simple foundation, in the silent desert where diversity is never **seen**, in the privacy where no one finds himself in his proper place.*

V tomto případě se v angličtině jedná o přítomný čas v trpném rodě. Dochází k vyjádření obecné pravdy a stálého stavu. Italské sloveso *vide* tento aspekt vystihuje také a společně s ním dává do kontextu děj minulý. Anglická verze zdůrazňuje, že je tento stav aktuální a trvalý v době promluvy. Vzhledem k tomu, že se jedná o přímou řeč je tento překlad smysluplný a zanechává původní význam i bez použití minulého času.

(45a) *"Anche i maghi e gli indovini **fecero** dei miracoli," disse con sufficienza il Dalbena.*

(45b) *"Magicians and soothsayers also **work** miracles, " de Baune said smugly.*

⁵ Bližší seznámení s *present simple* v kapitole „překlad imperfektum“

Kontext původní věty může naznačovat, že mluvčí hovoří o specifických událostech, které nastaly v minulosti, kdy mágové a věštcí skutečně konali zázraky. Anglický překlad do přítomného času zdůrazňuje, že mágové a věštcí obecně konají zázraky, což je platné v širším nadčasovém kontextu, tedy se tento vztah odkazuje i na děj minulý. Překládání *passato remoto* jako přítomného času v angličtině pomáhá zachovat obecnou pravdu nebo univerzální fakt, který je čitelný a srozumitelný v daném kontextu.

(46a) *E fu per questo che rinunciavi a quella attività.*

(46b) *And this is why I gave up that activity.*

V uvedené větě je italské sloveso v minulém čase, avšak v anglické verzi toto sloveso není přeloženo do minulosti, nýbrž do přítomnosti. Toto sloveso má ovšem pouze jinou strukturu pro vyjádření stejného významu. Angličtina používá přítomný čas k popisu obecně platných skutečností nebo vysvětlení, i když se vztahují k minulým událostem. Výraz „*this is why*“ funguje jako přechodník, který shrnuje nebo vysvětluje něco, co bylo právě zmíněno, a to bez ohledu na to, v jakém čase se děj odehrál. Tato idiomatická fráze činí větu pro anglického čtenáře plynulejší za stále platného a relevantního okamžiku, i když samotná akce proběhla v minulosti.

8.2.2 Gerundium

Gerundium se tvoří pomocí slovesa s koncovkou *-ing* a jeho použití je velmi podobné jakou u infinitivu.

„Gerundium, stejně jako infinitiv, je od původu substantivum, což se projevuje v jeho syntaktickém využití. Užívá se ho obdobným způsobem jako infinitivu ve funkci podmětu, předmětu, jmenné části přísudku, přívlastku a příslovecného užití. Oba tvary někdy alterují, a to buď bez rozdílu ve významu, nebo s významovým rozdílem“. (Dušková, 2012, s. 569)

(47a) *...e tra gli altri uno mi parve turpissimo, anche se non so (così come andò il processo) se egli avesse davvero affermato tanto, ma si diceva insomma che il detto minorita aveva sostenuto che santo Tommaso d' Aquino non era né santo né godeva della eterna salvezza, bensì era dannato e in stato di perdizione!*

(47b) *...among these one seemed to me most foul, even if I do not know (considering the conduct of the trial) whether he really affirmed this, but it was said, in short, that the*

afore-mentioned Minorite had proclaimed that Saint Thomas Aquinas was not a saint nor did he enjoy eternal salvation, but was, on the contrary, damned and in a state of perdition!

V této větě vzniká konflikt mezi italským *passato remoto* a anglickým gerundiem. Tento rozdíl vzniká kvůli idiomatičtým a kontextuálním rozdílům mezi těmito jazyky. Italský originál implikuje hodnocení nebo zvažování, jak se proces odehrál, což by mohlo znamenat posuzování jeho průběhu. Mezitím anglický překlad má podobný význam, ale je vyjádřen idiomatičtěji a tím i přirozeněji pro anglické mluvčí. Zde *considering* vyjadřuje zvažování nebo uvážení určitých okolností či způsobu, jakým proces proběhl.

8.2.3 Nepřeloženo

Podobně jako u překladu ostatních minulých časů, tak i u překladu *passata remota* došlo v anglické formě k několika případům úplného vypuštění překládaného slovesa.

(48a) *Fu immerso in tali sensazioni di inenarrabile gaudio interiore, che mi assopii.*

(48b) *And in the grip of these sensations of ineffable inner joy, I dozed off.*

V těchto větách dochází k idiomatičkému rozdílu mezi způsoby vyjádření stejných myšlenek mezi anglickým a italským jazykem. V italštině se běžně používá sloveso *essere* pro popis stavu nebo situace, zatímco angličtina může vynechat pomocné sloveso a přímo přejít k popisu situace. Anglický překlad se snaží být plynulý a přirozený. Fráze implicitně obsahuje myšlenku, kterou v italštině vyjadřuje *fu*. Přidání *was* by bylo redundantní.

(49a) *Fu piuttosto ascoltando brani di conversazioni, che egli ebbe con gli abati dei monasteri in cui ci arrestammo via via, che mi feci qualche idea sulla natura del suo compito. Ma non lo capii appieno sino a che non pervenimmo alla nostra meta, come poi dirò.*

(49b) *It was only by overhearing bits of his conversations with the abbots of the monasteries where we stopped along the way that I formed some idea of the nature of this assignment. But I did not understand it fully until we reached our destination, as I will tell presently.*

I v těchto větách dochází k přeformulování anglického překladu tak, aby jeho výsledek zněl plynuleji a přirozeněji. Překladatel se rozhodl k překladu s volnou interpretací a vynechat

sloveso *had*, protože minulost, kterou by toto sloveso představovalo je ve větě implicitně zahrnutá kontextem vyprávění.

9. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala anglickými protějšky italských minulých indikativních časů na menším vymezeném vzorku dat, která představovala italská a anglická verze románu Umberta Eca *Jméno růže*. Hlavním cílem bylo detailní srovnání všech těchto časů a nalezení anglických ekvivalentů zkoumaných italských slovesných forem. Analýza proběhla na deseti nejčastěji používaných slovesech v italském jazyce. Po vyhledání těchto sloves v korpusu *intercorp_v13ud_it* a zadání požadavku pro vyhledání její paralelních protějšku v korpusu *intercorp_v13ud_en* jsme výsledek vyhledávání omezili na náhodný vzorek dvaceti případů. Ovšem pokud vyhledání ukázalo jen o něco menší počet případů než dvacet, byly pro komplexnost práce zanalyzovány všechny. V průběhu výzkumu jsme u některých sloves bohužel nenalezli dvacet vzorků, přesto celkový počet zkoumaných sloves byl dostačující pro vytvoření kvalitní analýzy.

Při teoretické části jsme si podrobně představili všechny zkoumané italské časy a předpokládané rovnocenné protějšky z anglického jazyka. V průběhu tohoto představování jsem si ukázaly i několik praktických příkladů pro jednodušší pochopení fungování jednotlivých časů.

V průběhu analýzy jsme došli k nejčastějším, ale i velmi ojedinělým překladatelským řešením na základě kterých bylo možné určit nejčastější protějšky jednotlivých zkoumaných časů. Analýza nám ukázala, že nejčastější překladatelské varianty zkoumaných sloves v *passato prossimo* jsou pro anglický jazyk *past simple* a to ze 70 %. Tento výsledek byl očekávaný, a to z důvodu, že oba časy mají velmi podobné využití. Méně očekávaný, leč snadno pochopitelný výsledek byl *present perfect*. Navzdory tomu, že pro anglický jazyk se jedná o přítomný čas, tak jeho užití částečně pokrývá i fungování italského *passato prossimo*.

U překladu *trapassato prossimo* jsme došli k výsledku nejčastějšího překladu do anglického *past perfect* a to ze 76 %. Z 21 % se tento čas překládal do *past simple*.

Z pohledu analýzy byl překlad italského imperfekta nejméně koherentní. Ze 73 % se jedná o překlad od *past simple*. Zároveň tento čas jako jediný s určitou pravidelností korespondoval s anglickým *past continuous*, ovšem pouze z 9,1 %. Italská modální slovesa se v nezanedbatelné části případů překládala pomocí minulých modálních časů v angličtině. U zbylých překladů se jednalo spíše o anomálie.

V neposlední řadě jsme se též věnovali překladu italského *passata remota*. Tento čas byl na základě analýzy vyhodnocen jak téměř identický s *past simple*. Překlad do tohoto času činí 94,4 %.

U všech zkoumaných časů došlo k několika anomáliím. Případy těchto překladů jsme si uvedli a pokusili jsem si vysvětlit proč bylo rozhodnuto k jejich netradičnímu překladu. V průběhu analýzy jsme se až na několik výjimek nesetkali s překladem do anglického *past perfect continuous*. Dá se tedy předpokládat, že tento anglický čas bude využíván k překladu z jiných než indikativních časů. Pro komplexní představu překladů italských minulých časů do anglického jazyka bude nezbytné provést výzkum u neindikativních časů. Tato varianta výzkumu by byla nepochybně zajímavá a přinesla by mnoho nových poznatků, které by utvořili souhrnný obraz tohoto tématu.

Resumé

Tématem této bakalářské práce jsou minulé časy v románu Umberta Eca *Jméno růže* a jejich anglické protějšky v překladu *The name of the rose*. Tento román byl vybrán pro svůj výskyt jak v italské, tak v anglické verzi korpusu InterCorp. V úvodní části práce jsme si upřesnili všechny zkoumané minulé časy v italském jazyce. V následujících kapitolách jsme si představili systém anglických minulých časů. Teoretický popis všech časů jsme si doplnili i na praktických ukázkách.

V praktické části práce jsem si představili výzkum a výsledky překladů. Celý výzkum vychází z výsledků korpusu `intercorp_v13ud_it` a jeho anglického protějšku `intercorp_v13ud_en`. Výsledky překladů jsme si ukázaly a vysvětlili důvody majoritních překladů. Následně jsme věnovali část výzkumu odchylkám, které nebyli součástí převážné většiny překladů. Tyto anomálie jsem si prakticky ukázali a pokusili se najít vysvětlení pro jejich netradiční způsob přeložení. Většinou se jedná o snahy překladatelů o plynulejší a strukturovanější překlad. V průběhu výzkumu nebyl nalezen žádný případ, kdy by se překlad významově lišil od originálu. Výsledkem této práce je celistvá představa o překládání italských minulých indikativních časů do anglického jazyka.

Riassunto

L'argomento di questa tesi sono i tempi passati nel romanzo di Umberto Eco *Il nome della rosa* e i loro corrispettivi inglesi nella traduzione *The name of the rose*. Questo romanzo è stato scelto per la sua presenza in entrambe le versioni, italiana e inglese, del corpus InterCorp. Nella parte introduttiva del lavoro, abbiamo specificato tutti i tempi passati esaminati nella lingua italiana. Nei capitoli successivi abbiamo introdotto il sistema dei tempi passati in inglese. Abbiamo inoltre integrato la descrizione teorica di tutti i tempi con esempi pratici.

Nella parte pratica della tesi abbiamo presentato la ricerca e i risultati delle traduzioni. L'intera ricerca si basa sui risultati del corpus *intercorp_v13ud_it* e della sua controparte inglese *intercorp_v13ud_en*. Abbiamo mostrato i risultati delle traduzioni e spiegato le ragioni delle traduzioni maggioritarie. Successivamente, abbiamo dedicato una parte della ricerca alle anomalie che non rientravano nelle traduzioni maggioritarie. Abbiamo praticamente mostrato queste anomalie e cercato di trovare spiegazioni per il loro modo non convenzionale di tradurre. Nella maggior parte dei casi si trattava di tentativi del traduttore di rendere la traduzione più scorrevole e strutturata. Nel corso della ricerca, non è stato riscontrato alcun caso in cui la traduzione differisse nel significato dall'originale. Come risultato di questo lavoro, viene presentata una visione olistica della traduzione dei tempi passati indicativi italiani in inglese.

Summary

This thesis focuses on the past tenses in Umberto Eco's novel *Il nome della rosa* and their English counterparts in the translation *The name of the rose*. This novel was chosen for its appearance in both the Italian and English versions of the intercorp corpus. In the introductory part of the paper, we specified all the past tenses examined in the Italian language. In the following chapters we introduced the English past tense system. We also supplemented the theoretical description of all tenses with practical examples.

In the practical part of the thesis we have presented the research and the results of the translations. The whole research is based on the results of the corpus intercorp_v13ud_it and its English counterpart intercorp_v13ud_en. We have shown the results of the translations and explained the reasons for the majoritarian translations. Subsequently, we devoted a part of the research to outliers that were not part of the majority translations. We practically showed these anomalies and tried to find explanations for their unconventional way of translation. Most of the time it was one of the translator's attempts to make the translation more fluent and structured. In the course of the research, no case was found where the translation differed in meaning from the original. As a result of this work, a holistic view of translating Italian past indicative tenses into English is presented.

Zdroje

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vydání 5., v Karolinu 3., doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5405-8.

HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny: Grammatica italiana*. Praha: LEDA, 2004. ISBN 80-7335-041-6.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0486-6.

SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004. ISBN 88-15-09960-3.

Elektronické zdroje:

<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start> (poslední přístup dne: 09.07.2024)

https://www.treccani.it/enciclopedia/indicativo-trapassato-remoto_%28La-grammatica-italiana%29/ (poslední přístup dne: 14.07.2024)

https://www.korpus.cz/kontext/query?corpname=intercorp_v13ud_it&align=intercorp_v13ud_en (poslední přístup dne: 19.07.2024)